

OPINIA EKONOMICZNA

Kapitalistyczna gospodarka rynkowa to system społeczno-gospodarczy, który relatywnie dobrze zdał egzamin ze zdolności do zaspokajania potrzeb ludzkich. Rozwija się od ponad dwóch stuleci, przechodząc liczne fazy rozwoju. Współcześnie wykształciło się już wiele odmian kapitalizmu.

Z kolei globalizacja nie jest procesem całkowicie nowym, choć kojarzymy ją zwykle ze współczesną fazą rozwoju gospodarki rynkowej. W istocie to umiędzynarodowienie działań do coraz wyższej efektywności. Taka jest też istota przedsiębiorstw międzynarodowych, których misją polega na efektywnej produkcji i dystrybucji towarów i usług w skali międzynarodowej, z myślą o zaspokojeniu potrzeb całej populacji.

Cechy globalizacji

Warto wskazać kilka fundamentalnych cech globalizacji. Punktem wyjścia jest internacjonalizacja, która w odniesieniu do gospodarki oznacza przybierającą różne formy współpracę z zagranicą. Z kolei globalizacja (mondializacja) w znaczeniu ekonomicznym to szczególnie przypadek umiędzynarodowienia, wyróżniający się takimi cechami jak:

- globalizacja jest logiczną konsekwencją dotychczasowego rozwoju gospodarki rynkowej i naturalnym etapem jej ewolucji; innymi słowy ma charakter immanentny, nieunikniony,
- intensywność, powszechność, uniformizacja, unifikacja, standaryzacja działań w skali świata to podstawowe atrybuty działań uczestników globalizacji,
- globalizacja stanowi wyższe (najwyższe?) stadium internacjonalizacji,
- najważniejsze przejawy globalizacji to handel międzynarodowy (eksport, import), zagraniczne inwestycje bezpośrednie (ZIB), międzynarodowe rynki finansowe (kapitałowe); szczególną rolę wspomagającą globalizację pełnią technologie informacyjne i internet.

Jakie są cele firm międzynarodowych

Tak jak przedsiębiorstwo jest specyficzną instytucją gospodarki rynkowej, tak przedsiębiorstwo międzynarodowe jest szczególnym podmiotem w procesach globalizacji. Rola przedsiębiorstwa w gospodarce rynkowej obejmuje głównie: wytworzenie towarów i usług, tworzenie wartości dodanej, tworzenie miejsc pracy, przyczynianie się do wzrostu gospodarczego, udział w procesach konkurencji pobudzających efektywność działania, kreowanie rozwoju technologicznego i tworzenie innowacji, płacenie podatków, podejmowanie różnych działań w zakresie

tw. społecznej odpowiedzialności biznesu.

Katalog funkcji spełnianych przez przedsiębiorstwa międzynarodowe jest identyczny, a różnica polega na tym, że są one wykonywane niejako ponad granicami państw i kontynentów, zazwyczaj w warunkach silnego zróżnicowania uwarunkowań rynkowych, ekonomicznych, kulturowych, prawnych itp.

Każda firma będąca uczestnikiem międzynarodowej współpracy gospodarczej ma swoje własne cele, artykułujące interesy ogółu jej interesariuszy. Realizacja tych celów podporządkowana jest priorytetom, które wynikają ze struktury właścicielskiej, z rozmaitych uwarunkowań kulturowych, a także z regulacji w kraju pochodzenia firmy, z uregulowań międzynarodowych i wreszcie - z zasad prawnych właściwych dla kraju prowadzenia działalności zagranicznej.

narodowych, na początku lat 90. XX stulecia - już 37 tys., z 170 tys. filii zagranicznych. W roku 2005 liczba przedsiębiorstw międzynarodowych wynosiła już około 70 tys., a liczba filii około 680 tys.

W tym świetle opowieści o końcu globalizacji są raczej wyrazem niezrozumienia istoty tego pojęcia aniżeli wynikami analizy opartej na realistycznych przesłankach i obserwacjach.

Firma międzynarodowa to Piękna czy Bestia?

Co zrobić, by przedsiębiorstwa międzynarodowe były przyjaciółmi, a nie wrogami? By były lepsze, niż są? Co zrobić, by były bardziej Pięknymi, a mniej Bestiami? W istocie pytanie powinno być rozszerzone i brzmieć - co zrobić, by kapitalizm był lepszy, niż jest? Po pierwsze, należy zgłosić postulaty, których spełnienie

i umiar przekładają się na zapewnienie trwania cywilizacji w długim okresie. Już samą możliwość ciągłości cywilizacji można traktować jako szczególny przypadek dobra wspólnego. Przedsiębiorstwo międzynarodowe we wcieleniu „Friend” powinno bezwzględnie podporządkować się tym wskazaniom.

Efektywność rozszerzona

Drugi zgłaszany tutaj postulat dotyczy rozszerzenia rozumienia efektywności. Wskazane jest mianowicie odejście od efektywności pojmowanej indywidualistycznie, sprowadzającej się do maksymalizacji zysków przedsiębiorcy/producenta za wszelką cenę oraz do maksymalizacji preferencji atomistycznych ujmowanych konsumentów.

Ta ostatnia prowadzi bowiem do negatywnych konse-

więc zmierzających do nakierowania ich działań na przestrzeganie zasad jak najszerzej inkluzyjnej społecznej w procesy gospodarcze. A także na zasadę prowadzenia działalności przyjaznej dla środowiska, podporządkowanej idei racjonalności globalnej. Obie zasady wydają się mieć ogromne znaczenie.

W tym kontekście ważną jest szeroko pojmowana edukacja wszystkich grup społecznych w gospodarce rynkowej: przedsiębiorców/producentów/pracodawców (zarówno właścicieli, jak i menedżerów) oraz konsumentów/pracowników. Chodzi o okiełznanie dominacji drapieżnych zachowań ludzkich w typie homo oeconomicus. Miałoby to doprowadzić do wzrostu dobrobytu społecznego poprzez zmniejszenie nierówności społecznych oraz inkluzyjny procesy gospodarcze możliwie szerokich warstw społeczeństwa.

w rozwiązywanie tych wyzwań i przyczyniać się do poprawy tego świata, by zwiększyć jego przyjazność dla człowieka.

„Netto dodatnie” przedsiębiorstwo powinno dawać światu/otoczeniu więcej, niż z niego bierze. Taka firma powinna przestrzegać pięciu zasad: brać odpowiedzialność za wpływ firmy na świat/otoczenie, skupić się na perspektywie długoterminowej, służyć wielu interesariuszom i stawić ich potrzeby na pierwszym miejscu, prowadzić współpracę i transformację w otoczeniu firmy oraz - w wyniku całej tej aktywności - zapewnić akcjonariuszom solidny zwrot z inwestycji.

Autorzy książki podają także własną definicję „netto pozytywnego” przedsiębiorstwa: net positive to biznes, który poprawia samopoczucie, los, dobrobyt, dobrostan (wellbeing) wszystkich, na których ma wpływ, i we

Kim są główni aktorzy globalizacji

MARIAN GORYNIA

Jak powinny funkcjonować korporacje międzynarodowe, by zwiększyć swój wkład w rozwijanie dobrobytu i dobrostanu ludzkości?

Splot tych okoliczności sprawia, że ocena, czy postępowanie danego przedsiębiorstwa jest pozytywne czy negatywne ze społecznego punktu widzenia, nie jest prosta. Musi ona uwzględniać wiele kryteriów i w związku z tym liczne prace badawcze podejmują próby ustalenia, jakie kryteria są brane pod uwagę w rozmaitych teoriach przedsiębiorstwa międzynarodowego i jakie wnioski z tego wynikają.

Eksplodują liczby firm międzynarodowych

W tym miejscu należy zwrócić uwagę na znaczenie tej kategorii przedsiębiorstw w sferze gospodarki międzynarodowej albo we współpracy gospodarczej z zagranicą, zarówno w skali światowej, jak i w gospodarce polskiej. W końcu lat 60. było zarejestrowanych w świecie około 7 tys. przedsiębiorstw między-

zaprowni trwanie naszej cywilizacji. Bez tego wszelkie dyskusje o zwiększaniu wkładu przedsiębiorstw międzynarodowych w dobrobyt społeczny w skali świata pozbawione są sensu. Te postulaty dają się sprowadzić do założenia trzech powiązanych następująco koncepcji: gospodarki umiaru, racjonalności globalnej i dobra wspólnego.

W wymiarze cywilizacji racjonalność globalna i będący de facto jej synonimem umiar oznaczają takie funkcjonowanie ludzkości, które biorąc pod uwagę ograniczenia eksploatacji środowiska, umożliwi jej przetrwanie w długim okresie. Bez przetrwania tracą sens wszelkie rozważania o dobrobycie, dobrostanie i przyczyniając się do ich poprawy rozwoju społeczno-gospodarczego.

Uświadomienie sobie tych ograniczeń i ich implikacji to rdzeń koncepcji racjonalności globalnej i ekonomii umiaru. Tak rozumiane racjonalność

kwenckji, takich jak nadmierne nierówności społeczne, rozwarstwienie i ekskluzja całych grup społecznych z procesów gospodarczych - z jednej strony, oraz szeroko pojmowana degradacja środowiska naturalnego - z drugiej. Obate następstwa są w oczywisty sposób kontrproduktywne z punktu widzenia dobrobytu społecznego, który został przecież uznany za ostateczny cel procesów gospodarczych. Stąd zasadne jest stwierdzenie, że każde działanie jakiegokolwiek przedsiębiorstwa międzynarodowego prowadzące do tych negatywnych konsekwencji jest zachowaniem typu „Foe”.

Jak poprawić wkład firm do dobrobytu społecznego

Naprawa realnego wkładu firm międzynarodowych do dobrobytu społecznego w skali międzynarodowej powinna

Druga grupa to działania regulacyjne w skali poszczególnych krajów oraz w skali międzynarodowej i globalnej (np. regulacje podatkowe, prawo pracy, prawo antymonopolowe, prawo ochrony środowiska itp.).

Co to jest przedsiębiorstwo „netto dodatnie”

Jako wskazanie kierunku potencjalnej ewolucji działania firm, zwłaszcza międzynarodowych, może posłużyć koncepcja „net positive” zgłoszona w książce Paula Polmana i Andrew Winstona „Net Positive. How Courageous Companies Thrive by Giving More They Take” (Harvard Business Review Press, 2021). To odpowiedź na dwa podstawowe wyzwania cywilizacji: zmiany środowiskowo-klimatyczne i nierówności. Autorzy stwierdzają, że biznes powinien angażować się

wszystkich wymiarach - każdego produktu, każdej operacji, każdego regionu i kraju oraz każdego interesariusza, w tym pracowników, dostawców, społeczności, klientów, a nawet przyszłych pokoleń i samej planety Ziemia. Podstawą tej koncepcji wywodzą się z praktyki działania Unilevera i innych firm - Paul Polman był w latach 2009-2019 prezesem Unilevera.

Net positive nie jest więc stworzoną za biurkiem utopią i może być benchmarkiem dla innych firm, które poprzez swoje działania chcą rozwiązać problemy ludzkości, a nie tworzyć nowe. Są to firmy, które zamiast być mniej złyymi („less bad”), dążą do tego, by stać się bardziej dobrymi („more good”).

Prof. dr hab. Marian Gorynia
jest prezesem Polskiego
Towarzystwa Ekonomicznego,
w przeszłości był rektorem
Uniwersytetu Ekonomicznego
w Poznaniu